

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TƯ PHÁP

TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT HÀ NỘI

TRẦN THỊ BẢO ÁNH

**PHÁP LUẬT VỀ MUA BÁN DOANH NGHIỆP
Ở VIỆT NAM**

Chuyên ngành : Luật Kinh tế

Mã số : 62 38 01 07

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

Người hướng dẫn khoa học: 1. PGS.TS. NGUYỄN VIỆT TÝ

2. TS. PHAN CHÍ HIẾU

HÀ NỘI - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các kết quả số liệu nêu trong luận án là trung thực, có nguồn gốc rõ ràng, chính xác của các cơ quan chức năng đã công bố. Những kết luận khoa học của luận án là mới và chưa có tác giả công bố trong bất cứ công trình khoa học nào.

Tác giả luận án

Trần Thị Bảo Ánh

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	1
PHẦN TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	7
Chương 1: NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ MUA BÁN DOANH NGHIỆP VÀ PHÁP LUẬT VỀ MUA BÁN DOANH NGHIỆP	31
<i>1.1. Khái quát về mua bán doanh nghiệp</i>	31
1.1.1. Quan niệm về mua bán doanh nghiệp	31
1.1.2. Đặc điểm của mua bán doanh nghiệp	39
1.1.3. Tác động của mua bán doanh nghiệp đối với bên bán, bên mua doanh nghiệp và nền kinh tế- xã hội	45
<i>1.2. Pháp luật về mua bán doanh nghiệp</i>	49
1.2.1. Khái niệm pháp luật về mua bán doanh nghiệp	49
1.2.2. Nội dung pháp luật về mua bán doanh nghiệp	53
Chương 2: THỰC TRẠNG PHÁP LUẬT VỀ MUA BÁN DOANH NGHIỆP Ở VIỆT NAM	66
<i>2.1. Quy định về các hình thức mua bán doanh nghiệp</i>	66
2.1.1. Mua bán toàn bộ doanh nghiệp	66
2.1.2. Mua bán một phần doanh nghiệp	70
2.1.3. Mua bán tài sản của doanh nghiệp	75
<i>2.2. Quy định về chủ thể mua bán doanh nghiệp</i>	76
2.2.1. Bên bán doanh nghiệp	76
2.2.2. Bên mua doanh nghiệp	78
<i>2.3. Quy định về hợp đồng- phương thức thực hiện các giao dịch mua bán doanh nghiệp</i>	85
2.3.1. Các loại hợp đồng- phương thức thực hiện các giao dịch mua bán doanh nghiệp	85
2.3.2. Nội dung hợp đồng mua bán doanh nghiệp	87
2.3.3. Hình thức của hợp đồng mua bán doanh nghiệp	95
<i>2.4. Quy định về thủ tục mua bán doanh nghiệp</i>	96
2.4.1. Kiểm soát mua bán doanh nghiệp dưới góc độ điều chỉnh của pháp luật cạnh tranh	96
2.4.2. Thủ tục mua bán doanh nghiệp đối với các thương vụ mua bán doanh nghiệp không thuộc phạm vi điều chỉnh của pháp luật cạnh tranh	103

Chương 3: YÊU CẦU VÀ GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT VỀ MUA BÁN DOANH NGHIỆP Ở VIỆT NAM	117
<i>3.1. Yêu cầu đối với việc hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam</i>	117
3.1.1. Hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp phải trên cơ sở đổi mới tư duy quản lý nhà nước và đảm bảo sự công bằng, tiến bộ xã hội	117
3.1.2. Hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam phải phản ánh thực tiễn mua bán doanh nghiệp và đặt ra yêu cầu hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp phải đảm bảo tính khả thi, đáp ứng đòi hỏi thực tiễn	121
3.1.3. Hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp phải đảm bảo tính minh bạch, thống nhất	127
3.1.4. Hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam phải đáp ứng các yêu cầu hội nhập kinh tế quốc tế	131
<i>3.2. Một số giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam</i>	133
3.2.1. Nhóm giải pháp chung	134
3.2.2. Nhóm giải pháp cụ thể	138
KẾT LUẬN	155
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN ĐÃ ĐƯỢC CÔNG BỐ	158
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	159

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong tiếng Anh, cụm từ Merge and Acquisition (viết tắt là M&A) có nghĩa là sáp nhập và mua lại (hoặc mua bán) doanh nghiệp. Đó là hoạt động giành quyền kiểm soát một phần hoặc toàn bộ hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp thông qua việc sở hữu một phần hoặc toàn bộ doanh nghiệp.

M&A là một phần không thể thiếu trong bức tranh kinh doanh của toàn cầu và là một yếu tố quan trọng của nền kinh tế các quốc gia. Sự phát triển của M&A tập trung chủ yếu trong sáu đợt sáp nhập lớn tính từ đầu thế kỷ XX và phần lớn trong đó có nguồn gốc từ Mỹ. Những cải tiến mới nhất trong lĩnh vực M&A đều được áp dụng đầu tiên tại Mỹ sau đó mới được du nhập sang các quốc gia hoặc các khu vực khác. Trên thế giới, M&A diễn ra như một trào lưu để mở rộng hoạt động kinh doanh và tạo ra nhiều tên tuổi trên trường kinh doanh quốc tế như ông vua phần mềm Bill Gates đã mua lại DOS và phát triển để tạo nên đế chế Microsoft hoặc nhà tỷ phú lừng danh người Nga Roman Abramovich đã mua lại Sibneft ngay sau khi Liên Xô tan rã để đưa nó thành công ty dầu khí hàng thứ tư trên thế giới [7, tr.1]. M&A diễn ra ở hầu hết các ngành quan trọng như ngành dầu lửa với các vụ Exxon và Mobil (năm 1999), ngành công nghệ thông tin với vụ Compaq và HP (2002), ngành dịch vụ tài chính với Chase Manhattan và JP Morgan (2000) [6, tr.7]...

Trước năm 1999, tại Việt Nam, gần như không có dữ liệu về sự xuất hiện các thương vụ M&A. Luật Doanh nghiệp (1999) ra đời, làm cơ sở pháp lý quan trọng cho các hoạt động M&A sau đó. Năm 2006, cùng với sự kiện Việt Nam chính thức gia nhập WTO, thị trường chứng khoán phát triển mạnh sau sáu năm kể từ khi xuất hiện, sự ra đời của Luật Doanh nghiệp (2005) và Luật Đầu tư (2005), chủ trương và các quy định pháp lý về cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước đã góp phần tạo môi trường đầu tư rộng mở cho tất cả các thành phần kinh tế. Trong môi trường đó, các nhà đầu tư đã từng bước sử dụng M&A như một công cụ chiến lược đầu tư để phát triển hoạt động kinh doanh, các vụ M&A tăng dần theo từng năm: năm 2003, có 41 thương vụ với giá trị 118 triệu USD, đến năm 2008 có 146 vụ với giá trị là 1009 triệu USD, năm 2010 con số này tăng vọt lên 345 vụ với giá trị 1,75 tỷ USD, đặc biệt là năm 2011 có 267 vụ tương ứng với giá trị là 6,3 tỷ USD [12], [25].

M&A đã thu hút sự quan tâm của các nhà đầu tư, các nhà khoa học trong lĩnh vực kinh tế và pháp lý bởi tính phổ biến và các tác động khác nhau tới toàn cảnh nền kinh tế thế giới. M&A được xem xét dưới hai góc độ chủ yếu là góc độ kinh tế như một vấn đề của quản trị chiến lược công ty, tài chính doanh nghiệp và góc độ pháp lý như đối tượng của khung khổ pháp lý để thực hiện giao dịch M&A. Tác giả luận án lựa chọn một trong hai hoạt động của M&A là hoạt động mua lại hoặc mua bán doanh nghiệp làm đề tài nghiên cứu luận án Luật học xuất phát từ những lý do cơ bản sau:

Một là, các nhà khoa học chủ yếu nghiên cứu M&A dưới góc độ kinh tế, rất ít có các công trình khoa học pháp lý về M&A nói chung và mua bán doanh nghiệp nói riêng. Ở Việt Nam, các quy định pháp lý về sáp nhập doanh nghiệp tương đối rõ ràng, trong khi đó các quy định pháp luật về mua bán doanh nghiệp chưa thống nhất, thiếu tính toàn diện. Hầu hết các công trình nghiên cứu về mua bán doanh nghiệp dưới góc độ hẹp như mua bán công ty (không nghiên cứu mua bán doanh nghiệp tư nhân, hợp tác xã) hoặc nghiên cứu về hợp đồng mua bán doanh nghiệp trong các bài viết hội thảo chưa đánh giá được tổng thể pháp luật về mua bán doanh nghiệp. Từ đó đặt ra yêu cầu cần phải có các công trình khoa học pháp lý chuyên sâu hơn nghiên cứu về mua bán doanh nghiệp. Vì vậy, nghiên cứu pháp luật về mua bán doanh nghiệp là một đề tài gợi mở ý tưởng cho nghiên cứu sinh lựa chọn để triển khai thành công trình luận án tiến sĩ luật học.

Hai là, ở góc độ cạnh tranh, mua bán doanh nghiệp được hiểu là hành vi tập trung kinh tế gắn với quá trình mà số lượng các doanh nghiệp độc lập cạnh tranh trên thị trường bị giảm đi thông qua các hành vi sáp nhập, hợp nhất, mua lại doanh nghiệp, liên doanh và các hành vi tập trung kinh tế khác. Các Mác đã phát hiện ra quy luật đầy tính nghịch lý: Cạnh tranh làm phát sinh tập trung kinh tế nhưng tập trung kinh tế đến một mức độ nhất định lại tiêu diệt cạnh tranh và bắt buộc Nhà nước phải điều chỉnh pháp luật đối với tập trung kinh tế. Đó cũng là một lý do cần phải có công trình nghiên cứu luật học đánh giá pháp luật và tình hình thực thi pháp luật cạnh tranh để kiểm soát các thương vụ mua bán doanh nghiệp nhằm bảo vệ cạnh tranh trên thị trường và phúc lợi chung của xã hội.

Từ thực trạng thị trường mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam như đã phân tích đặt ra yêu cầu điều chỉnh pháp luật và có công trình nghiên cứu đối với hoạt động

mua bán doanh nghiệp. Các công trình khoa học pháp lý sẽ là chiếc cầu nối giữa những đòi hỏi khách quan của thực tế hoạt động mua bán doanh nghiệp với các nhà lập pháp nhằm hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp và đảm bảo hiệu quả thực thi của pháp luật về mua bán doanh nghiệp trên thực tiễn.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài

Mục đích của luận án là nghiên cứu hoạt động mua bán doanh nghiệp dưới góc độ pháp lý và xây dựng một số giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.

Để thực hiện mục đích trên, luận án đề ra nhiệm vụ nghiên cứu cụ thể sau:

Thứ nhất, luận án nghiên cứu những vấn đề lý luận cơ bản về mua bán doanh nghiệp: quan niệm, đặc trưng pháp lý của mua bán doanh nghiệp; ảnh hưởng của mua bán doanh nghiệp đến nền kinh tế- xã hội và nghiên cứu nội dung pháp luật về mua bán doanh nghiệp.

Thứ hai, luận án phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật về mua bán doanh nghiệp trong quan hệ so sánh với pháp luật của một số nước trên thế giới. Luận án chỉ ra những tồn tại, những khoảng trống pháp lý về chủ thể mua bán doanh nghiệp, hợp đồng mua bán doanh nghiệp, thủ tục mua bán doanh nghiệp và cách thức kiểm soát mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.

Thứ ba, luận án đề xuất các định hướng và giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam. Các giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp bao gồm nhóm giải pháp cụ thể và nhóm giải pháp chung nhằm xây dựng và phát triển thị trường mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam hoạt động hiệu quả, phù hợp với xu thế hội nhập quốc tế.

3. Phạm vi nghiên cứu

Với tính chất là luận án tiến sĩ Luật học, luận án đặt trọng tâm nghiên cứu mua bán doanh nghiệp dưới góc độ khoa học pháp lý.

Trên thế giới, hoạt động mua bán doanh nghiệp thường được nghiên cứu đồng thời với hoạt động sáp nhập doanh nghiệp. Xuất phát từ những yêu cầu cần thiết phải nghiên cứu về hoạt động mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam và đáp ứng yêu cầu về hình thức luận án, luận án tập trung phân tích nghiên cứu về mua bán doanh nghiệp mà không nghiên cứu các hoạt động sáp nhập, hợp nhất doanh nghiệp.

Dưới góc độ pháp lý, mua bán doanh nghiệp là một hoạt động đầu tư phức tạp, liên quan đến nhiều vấn đề khác nhau như pháp luật về hợp đồng, pháp luật về chứng khoán, pháp luật doanh nghiệp, pháp luật cạnh tranh, pháp luật lao động, pháp luật đất đai, pháp luật về môi trường, pháp luật về tài chính, pháp luật về sở hữu trí tuệ... Luận án không phân tích tất cả các nội dung pháp luật liên quan đến mua bán doanh nghiệp; không nghiên cứu chuyên sâu về các thủ tục sau thương vụ mua bán doanh nghiệp như: thủ tục về thuế, thủ tục chuyển đổi doanh nghiệp; không phân tích quản lý nhà nước đối với hoạt động mua bán doanh nghiệp (dưới khía cạnh của pháp luật cạnh tranh, pháp luật chứng khoán) và các quy định pháp luật về giải quyết tranh chấp phát sinh từ hoạt động mua bán doanh nghiệp.

Luận án tập trung nghiên cứu mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam với tính chất là những hoạt động đầu tư nhằm giành quyền sở hữu và quyền kiểm soát doanh nghiệp với các nội dung cụ thể, gồm: chủ thể thực hiện mua bán doanh nghiệp, đối tượng mua bán là một phần hoặc toàn bộ doanh nghiệp, các hình thức mua bán doanh nghiệp; thủ tục mua bán doanh nghiệp; kiểm soát mua bán doanh nghiệp dưới góc độ của pháp luật cạnh tranh. Mặc dù trong thực tiễn, mua bán doanh nghiệp được thể hiện qua nhiều hình thức đa dạng khác nhau nhưng trong giới hạn luận án tiến sĩ Luật học, mua bán doanh nghiệp được nghiên cứu dưới hình thức chủ sở hữu doanh nghiệp chuyển nhượng toàn bộ cổ phần, phần vốn góp chi phối cho bên mua. Vì vậy, các hình thức doanh nghiệp tăng vốn điều lệ và bên góp thêm vốn điều lệ chi phối, kiểm soát hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp tăng vốn điều lệ không thuộc phạm vi nghiên cứu của luận án.

Các quy định pháp luật có liên quan đến mua bán doanh nghiệp sẽ được tác giả dẫn chiếu trong nội dung luận án để có cái nhìn tổng thể, chính xác hơn về hoạt động mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.

4. Phương pháp nghiên cứu

Để giải quyết những vấn đề do đề tài đặt ra, nghiên cứu sinh sử dụng kết hợp các phương pháp nghiên cứu khác nhau như phương pháp phân tích, tổng hợp, phương pháp so sánh luật học.

Phương pháp tổng hợp, phân tích được sử dụng chủ yếu tại chương một luận án. Qua việc thu thập các tài liệu thứ cấp, so sánh, tổng hợp các quan điểm, ý kiến

khác nhau về mua bán doanh nghiệp, nghiên cứu sinh bước đầu đưa ra quan niệm về mua bán doanh nghiệp và nội dung pháp luật về mua bán doanh nghiệp.

Phương pháp phân tích sẽ được sử dụng chủ yếu trong chương hai luận án kết hợp với việc sử dụng một số tài liệu thực tiễn chủ yếu được lấy từ nguồn của Cục quản lý cạnh tranh, cơ quan đăng ký kinh doanh để phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.

Chương ba, luận án sẽ sử dụng phương pháp diễn giải, quy nạp để đưa ra các định hướng, giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam trong điều kiện hội nhập quốc tế.

5. Những đóng góp mới của luận án

Trên cơ sở kế thừa có chọn lọc kết quả của các công trình nghiên cứu trước đây về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam, đồng thời với quá trình nghiên cứu độc lập và nghiêm túc, luận án đã có những đóng góp mới về mặt khoa học như sau:

Thứ nhất, luận án xây dựng được hệ thống lý luận khoa học của pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam: nêu ra quan niệm về mua bán doanh nghiệp và làm rõ đặc điểm pháp lý của mua bán doanh nghiệp. Từ đó, luận án chỉ ra những đặc trưng pháp lý cơ bản của mua bán doanh nghiệp trong tương quan so sánh với sáp nhập doanh nghiệp, mua bán tài sản, tặng cho doanh nghiệp, chuyển nhượng cổ phần, phần vốn góp của thành viên doanh nghiệp. Luận án đã xác định nội dung của pháp luật về mua bán doanh nghiệp bao gồm: quy phạm về hình thức mua bán doanh nghiệp, chủ thể mua bán doanh nghiệp, hợp đồng mua bán doanh nghiệp, thủ tục mua bán doanh nghiệp và kiểm soát mua bán doanh nghiệp dưới góc độ điều chỉnh của pháp luật cạnh tranh.

Thứ hai, luận án đánh giá một cách tương đối toàn diện và có hệ thống thực trạng pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam, chỉ ra những bất cập của pháp luật hiện hành về mua bán doanh nghiệp. Đồng thời, luận án đã phân tích, đánh giá những kinh nghiệm quốc tế trong việc điều chỉnh pháp luật đối với hoạt động mua bán doanh nghiệp để Việt Nam tham khảo trong quá trình hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp.

Thứ ba, luận án đề xuất được các yêu cầu khoa học và giải pháp cụ thể cho việc hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp, đáp ứng nhu cầu phát triển hoạt

động mua bán doanh nghiệp trong nền kinh tế thị trường thời kỳ hội nhập quốc tế ở Việt Nam.

6. Kết cấu của luận án

Ngoài Lời nói đầu, Phần tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài luận án, Kết luận, Danh mục tài liệu tham khảo, luận án gồm có 3 chương, cụ thể như sau:

Chương 1: Những vấn đề lý luận về mua bán doanh nghiệp và pháp luật về mua bán doanh nghiệp.

Chương 2: Thực trạng pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.

Chương 3: Yêu cầu và giải pháp hoàn thiện pháp luật về mua bán doanh nghiệp ở Việt Nam.